

Ingeborg Marie Bækholt 1925 – 1998 *Foto: Privat*

Ingeborg Bækholts KLASSEKAMP

JAN GJERDE

Ingeborg Bækholt var med og trakk i trådene da grunnlaget ble lagt for at Sosialistisk Valgforbund i Stavanger ble dannet i 1971. Og hun ble gruppeleder i Bystyret for SV´s seks representanter etter kommunevalget, fire kvinner og to menn. Hun hadde stått øverst på listen, og valgforbundets grunnfjell, NKP, SF og de uavhengige sosialister ble representert med to bystyremedlemmer hver. Indre spenninger ble tøylet av muligheten for venstresiden i arbeiderbevegelsen til endelig å få en gruppe med betydelig «kjøttvekt», når saker skulle settes på den politiske dagsorden, og når de skulle avgjøres i folkevalgte organer.

Ingeborg Bækholt var også medlem av arbeidsutvalget i Kampanjen mot EEC i Rogaland i 1972. Fra 1971 til 1975 var hun den ledende venstresosialistiske politiker i Stavanger og Rogaland.

I denne artikkelen vil jeg se nærmere på hva Ingeborg Bækholt fikk utrettet, men like mye på hvordan livserfaringer hadde formet henne til innsats. Som så mange andre på 1970-tallets radikale fløy hadde hun gjennomført en imponerende klassereise, men sto stødig på sine grunnleggende verdier.

Gjennom hele livet som politisk aktiv visste Ingeborg Marie Bækholt hvem hun var. Hun ble født proletar. Og selv om hun avsluttet karrieren som rektor på Auglend skole med god pensjon og personlig økonomi, lå hennes politiske ankerfeste alltid hos dem som satt nederst ved bordet. Det kunne være barn med lærevansker. Eller det var ungdom som skulle tre ut i arbeidslivet, flyktninger, eller de som skulle stifte familie og kjøpe bolig.

Ingeborg visste av personlig erfaring hva hun talte om.

Hun ble født i 1925 på husmannsplassen Grane på Jevnaker i Akershus. Med Ingeborgs fødsel ble det fem munner som skulle mettes, brødrene Johan og Helge var kommet til før henne. Faren Peder Håkon Jarl Hansen, født i Stavanger i 1890 i en sjømannsfamilie, var utdannet litografisk overtrykker ved Dreyer i Stavanger. Det skulle tilsi økonomisk trygghet i en industri i sterk vekst, nettopp i Stavanger på den tiden. Men sykdom hindret ham i å utøve faget. Etter ett års svennevandring i Tyskland utdannet han seg videre som kunstmaler ved Statens Kunstakademi i Oslo. Her møtte han Sigrid J. Berger som studerte på Kunstindustriskolen i Oslo. Hun kom fra storgården Øvre Berger på Jevnaker. De var 12 søsken. Åtte ut-

vandret. Av de som var tilbake var det bare odelsgutten som var sikret levebrød og knapt nok det, for gården var forgjeldet. De andre var proletarer, som selv måtte skape seg en framtid.

HUSMANNSLIV I MELLOMKRIGSTIDA

Som nygifte slo Peder og Sigrid seg ned på en forfallen husmannsplass i utmarken til Øvre Berger. Familiene på Jevnaker og i Stavanger bidro med lån til kjøpet, og Peder satte i gang med nødvendige reparasjoner av huset med materialer kjøpt på kreditt fra det lokale sagbruket. Men det gikk ikke å leve av bruket, både Peder og Sigrid måtte spe på med rallararbeid og tilfeldig arbeid i grafisk industri i Oslo og for Sigrids vedkommende med dyrkning av grønnsaker og søm for andre. Men det gikk likevel ikke.

Hjelmelandsgata 1 på Storhaug var Ingeborgs hjem under krigen. Huset var eid av Ingeborgs farmor, enken Marie Elisabeth Hansen. Foto: Privat

Familien flyttet i 1926 til bureisingsbruket Litle Skjoldal på Skreheia i daværende Herad kommune i Vest-Agder. I 1927 fikk de statstilskudd for å tappe ut ei myr på eiendommen. Men heller ikke dette var til å leve av. På grunn av gjelden fra Grane, som skulle betjenes, hadde de ikke økonomi til å kjøpe husdyr som var nødvendig for å livberge seg. Og på grunn av Norges Banks paripolitikk med deflasjon ble gjelden stadig tyngre å bære. De ble mer og mer forarmet. Sammen med 40.000 andre på landsbygda i mellomkrigstiden gikk til slutt Litle Skjoldal på tvangsauksjon - i 1934. Tvangsgrunnlaget var kr 74,43!

Det var her på Skjoldal at grunnlaget ble lagt for Ingeborgs personlighet og klassebevissthet. Verden besto av fattigfolk og arbeidere på den ene side – og kapitalister på den annen side. I Ingeborgs verden levde kapitalistene av å «tyne» arbeidsfolk. Peder Jarl var kommunist. Han hadde meldt seg inn i NKP allerede ved starten i 1923.

Etter å ha blitt satt på bar bakke etablerte familien seg på nytt på eiendommen Eikerø, kalt «Øyna» i Lister. Den fjerde i barneflokken, Gunvor (Vesla), var kommet til i 1930 på Litle Skjoldal. Ingeborg var 9 år da familien på seks etablerte seg på nytt. Hennes forestillinger om det klasseløse samfunn hadde allerede slått rot hos henne. På «Heia» hadde de opplevd direkte sult, men på «Øyna» fikk de fisk i kostholdet. Det hjalp mye. Barneflokken på «Øyna» fulgte med på hva som skjedde i verden. I hjemmet hadde de Stavanger Aftenblad, Arbeidermagasinet og Arbeider-revy. Da Mussolini angrep Etiopia i 1935, lekte de at de var keiser Haile Selassie. Og året etter lekte de at de tok del i Den internasjonale brigade under borgerkrigen i Spania. Så selv om det var stusselig, levde de på mange måter et rikt liv i en familie hvor det både var varme og plass til kultur. Far Peder Jarl spilte mandolin, og ungene sang folkeviser, klassiske sanger, rallarviser og arbeidersanger. Vesla (Vetlesen) har fortalt at hun kunne «Internasjonalen» før hun lærte «Ja, vi elsker».

HJELMELANDSGATE 1

Sommeren 1937 var det igjen tid for oppbrudd. Familien Hansen bodde til leie på «Øyna» og fikk tilbud om å kjøpe eiendommen på gunstige vilkår. Men de greide ikke å reise nødvendig kapital. Da lensmannen kom for å kaste dem ut, var huset tomt. Brødrene Johan og Helge hadde fått innboet over i en robåt og fikk det plassert hos en nabo og venn i Eikvåg. Guttene dro deretter i drengetjeneste. Peder Jarl dro til Stavanger.

Sigrid, Ingeborg og Vesla fikk lov til å bo i annen etasje i ei rorbu. Der var det så glissent at de for å holde blåsten ute, limte opp sider av gamle julemagasiner og Arbeidermagasinet med potetmel-lim. Det hjalp litt, men Ingeborg ble syk og ble liggende i lengre tid med smerter i hele kroppen. Kanskje var det influensa, eller giktfeber. Ingeborgs helse ble varig merket etter dette. Et minne fra denne tiden hadde familien og venner imidlertid glede av i mange år etterpå. Ingeborg lærte seg utenat mange dikt av Herman Wildenvey som sto på trykk i Arbeidermagasinet. Oppholdet i sjøbua ble heldigvis ikke av lang varighet. En kjellerleilighet hos farmor i Hjelmelands gate 1 på Storhaug i Stavanger skulle bli deres neste hjem. Farmor var enke og leide ut værelser i huset. Denne adressen skulle bli åstedet for mange dramatiske hendelser i krigsårene.

At Ingeborg var av fattigfolk, ble hun minnet om på skolen. Hun var svært skoleflink, sosial og fikk seg lett venner. Men vennskapet gjaldt bare i skoletiden. På fritiden var det klassesamfunnets realiteter som rådde grunnen. På mange måter var det Sigrids arbeidsinnsats utenfor hjemmet som gjorde at de berget seg. Sigrid var en staut og stolt kvinne. Hun var opptatt av at ungene skulle få videregående utdannelse, ikke bare guttene, men også jentene.

ILLEGALT ARBEIDE UNDER KRIGEN (4)

Det var ikke mange kommunister i Stavanger da krigen brøt ut. Heller ikke i resten av landet. NKP var blitt et promilleparti og ble ytterligere isolert etter Vinterkrigen i Finland 1939-40. Men Peder Jarl hadde vært medlem siden splittelsen i Arbeiderpartiet i 1923. På mange måter et paradoks. For Peder Jarl hadde mye uavhengighet i sin natur. Han hadde vært rallar og kunstner. Han ble ekskludert fra partiet i 1949 etter en krigsinnsats som kostet ham helsen og frihetsberøvelse i tysk konsentrasjonsleir. For Ingeborg ble krigsårene traumatiske. Faren og bror Johan ble tatt for produksjon og distribusjon av illegale aviser. Hun

Ingeborgs bror, Johan Bernhard Hansen, med stensilmaskinen som ble benyttet til å produsere illegale avise i leiligheten i Hjelmelands gate 1. Ingeborg var med å skaffe papir og hjalp også til med distribusjonen. Det var disse aktivitetene som førte til at Hansenfamilien kom i Gestapos søkelys og som førte til at Johan og Peder Jarl havnet i tysk fangenskap.
Foto: Jan Gjerde

hadde selv vært med, som 16 -17-åring, i et arbeide som fra 1942 kunne medføre dødsstraff. Foreldrene og brødrene ville at hun skulle holde seg borte fra dette, men Ingeborg trasset advarslene og var med å skaffe til veie papir til stensilmaskinen i leiligheten og sørget for at de ferdige avisene ble levert til folk i motstandsnettverket som sto for distribusjon.

I Ingeborgs etterlatte papirer finner vi dette kalenderbladet, merket med «FLUKT». Ingeborg gikk først i dekning på Hognestad i Time, deretter slutten hun seg til resten av familien på småbruket Bakken i Lysefjorden til de ble tatt av Gestapo.

(5) I juli 1942 ble kretsene omkring de illegale avisene «Frihet» og «Stritt Folk» rullet opp med fatale følger for de som ble tatt. Peder Jarl sørget for at Sigrid og Vesla fikk komme i dekning på gården «Bakken» i Lysefjorden. Ingeborg ble sendt i dekning på gården Hognestad i Time på Jæren. Peder og Helge var de som representerte den største risiko for familien, så de holdt seg for det meste borte fra «Bakken», men lå i dekning i nærheten. I september dro Ingeborg alene fra Hognestad med buss og båt for å komme seg til familien i Lysefjorden. Det var en reise med hjertet i halsen. Broren Johan var den første i familien som ble tatt. Han var en av flere motstandsfolk som i juli skulle advare Einar Andreassen om at forholdene i Stavanger var blitt meget farlige. Han var ventet med tog fra Oslo. Johan fikk ikke fatt i Einar Andreassen, men ble selv tatt i en kontroll. Han ble sendt som «nacht und nebel»-fange til Syd-Tyskland. Meningen var at NN-fangene ikke skulle komme tilbake. De skulle forsvinne i natt og tåke.

GESTAPO KOMMER

I november 1942 kom en skøyte innover Lysefjorden. Det var Gestapo som var på jakt etter Peder Jarl og Helge. Gestapisten Arnold Höllscher ledet personlig ekspedisjonen. Peder Jarl var akkurat innom «Bakken» denne dagen, mens Helge lå i dekning på andre siden av fjorden. Peder Jarl viste tyskerne sitt falske pass, og de gjenkjente ham ikke. Men Sigrid og jentene ble utsatt for svært grove trusler fra Höllscher. Dette ble for mye for Peder Jarl, og han gjorde seg til kjenne. Det resulterte i fysisk vold som gjorde at Peder Jarl ble frarøvet helsen for resten av livet. Nå manglet Gestapo bare Helge. Han visste hvilken risiko familien løp ved at han holdt seg skjult. Han valgte derfor å overgi seg. Han ble satt i fengsel på Lagårdsveien i Stavanger. Lille julaften 1942 greide han på mirakuløst vis å rømme. Peder Jarl var blitt sendt til Sachsenhausen hvor han satt til frigjøringen. Nå var Sigrid, Ingeborg og Vesla gisler for Helge. Sigrid hadde ukentlig meldeplikt for Gestapo på Solvang i Stavanger. Ingeborg og Vesla ble utsatt for grove trusler.

Under en ransaking hjemme i Hjelmelandsgaten 1, hvor Gestapo var på jakt etter rømlingen Helge, ble Ingeborg plassert foran en av soldatene og med en maskinpistol i ryggen. Rom for rom fra kjeller til loft ble undersøkt. Ingeborg skulle være levende skjold i tilfelle Helge ble lokalisert. Ingeborg fortalte etter krigen at hun var livredd, men samtidig følte hun en viss skadefryd. Hun visste jo at Helge ikke var i huset.

Ingeborgs bror Helge Hansen skulle bli en av de mest markante sabotører i Stavanger mot slutten av krigen. Han var sentral i planlegging og gjennomføring av sprengningen av Knottfabrikken i Hillevåg 29. november 1944. 2. desember likviderte gruppen Herbert Geicke i hans hytte på Li i Hetland. Tre dager seinere var det Leonard Wickstrøms tur. Han var førstebetjent i Statspolitiet i Stavanger med kontor på Solvang. Han ble regnet som meget farlig. Han ble skutt på vei til jobben.

Småbruket Bakken i Lysefjorden var skjulested for familien Hansen høsten 1942. Det var her at gestapisten Höllscher skamslo Ingeborgs far, Peder Håkon Jarl Hansen. Foto: Ukjent

HELGE HANSEN OG SABORG

Kommunistenes aktivistiske linje mot slutten av krigen var omstridt i Hjemmefronten. Både Hjemmefrontens ledelse og de norske myndighetene i London fryktet blinde represalier fra tyskernes side. Helge fant seg et dekningssted umiddelbart etter likvideringen. Höllscher var rasende, og redd, og iverksatte husundersøkelser, razziaer, kontroller og sperringer. På Storhaug ble nesten hele bydelen ransaket, og mennene ble samlet i skolegården på St. Svithun skole. Her måtte de stå natten igjennom mens papirene ble gransket. Her fikk de tak i en av kommunistene i Helge Hansens gruppe. Under tortur fikk Gestapo opplysninger om hvem som sto bak og hadde deltatt i likvideringen av Wickstrøm. Både Einar Andreassen og Helge Hansen greide å komme seg ut av jernringen rundt Stavanger. Helge tok seg opp i fjellet, og her sluttet han seg til Knut Haukeli´s gruppe i Telemark. Han ble her til krigen var slutt.

Ingeborgs bror, Helge Hansen, var en av de mest kjente sabotørene i Stavanger under krigen. Han greide å flykte fra fengselet på Lagård lille julaften 1942 og kom seg over til Sverige. Hans aktiviteter mot slutten av 1944 førte til at Ingeborg ble tatt som gissel og ført til Grini, der hun satt til freden kom. *Foto: Stavanger Aftenblad*

Vesla forteller mange år etter krigen at hun var redd da hun skulle gå på skolen morgenen etter hendelsene i skolegården på St. Svithun. Men hun hadde ingenting å frykte. Skoleungene visste at det var Helge som sto bak, og Vesla fikk dele litt av Helges heltestatus. Verre var det for Ingeborg. Tidlig i januar 1945 ble hun tatt og sendt til Grini. (8) Her var hun til frigjøringen. Hun gikk sterkt ned i vekt under oppholdet i fangeleiren, men fikk smuglet ut et brev hvor hun ba om at det ble sendt havregryn blandet med sukker - samt blyantstubber.

Det var Vesla som måtte gå til Ingeborgs klasse tidlig om morgenen etter at hun var tatt og informere om det som hadde hendt.

Det var ikke bare barn og ungdommer i motstandsfamiliene som visste om den risiko de levde under. Alle visste at det kunne dreie seg om liv og død. Ingeborg hadde begynt på gymnasiet på St. Svithun høsten 1940. Da er det rart å tenke på at hun allerede 17. mai 1945 deltok i russefeiringen hjemme i Stavanger. Det gikk ikke lang tid før Peder Jarl og Helge kom hjem. Litt lengre tid gikk det før de kunne ønske Johan velkommen. Han var blitt funnet av De hvite bussene og kom hjem utpå sommeren etter behandling i Stockholm for dobbeltsidig lungebetennelse.

Et minne fra Grini. En minnebok med navn på medfanger.

FORBEREDELSER TIL FREDEN

Under krigen hadde søskenflokken hatt fokus på utdannelse. Etter krigen fikk alle høyere utdannelse. Som nevnt var Ingeborg gymnasiast, og det var også Helge. Under opphold i Stockholm startet han studier som kjemiingeniør. Johan var utdannet møbelsnekker og utdannet seg videre til arkitekt i Sverige etter krigen. Vesla utdannet seg til tekstilkunstner ved Statens håndverks- og kunstindustriskole i Oslo. Ingeborg hadde under krigen, mens de lå i dekning, hatt ansvaret for at Vesla fikk undervisning. Hun valgte Lærerskolen i Kristiansand S som sin arena fram til 1949. Som vi skal se, var Ingeborg også sterkt engasjert på andre fronter. Men hun avla en god eksamen.

I 1945 sto kommunistene sterkt i Stavanger. Ved kommunevalget i 1945 fikk SKP 15,1% av stemmene. Johan og Helge var blitt hemmelige medlemmer i partiet under krigen, Ingeborg sluttet seg til Norges kommunistiske ungdomsforbund (NKU). Hun ble leder av NKUs bydelslag på Storhaug i 1945. I 1946 gikk hun på NKP´s partiskole i Oslo. Vesla ble medlem i 1947, og hun ble leder av Rogaland NKU i 1949. Helge ble valgt inn i bystyret i 1945, og ved kommunevalget i 1947 fikk både Helge og Ingeborg plass i den 8 mandater store bystyregruppen. De fikk faktisk flere slengstemmer enn den populære og respekterte lederen, stadsfysikus Eyvin Dahl. Men Ingeborg fikk ikke praktisert som folkevalgt ved denne anledning. Hun flyttet til Kristiansand for å begynne på utdannelse til lærer.

Ingeborg avla en god eksamen i 1949, selv om hun var mer opptatt av poltikk enn skolearbeid. Hun ble leder av NKU i Vest-Agder. Da de voldsomme interne stridigheter i NKP omkring Peder Furubotn og «Det annet sentrum» fant sted i 1949, var Ingeborg på partiskole i Øst-Tyskland (DDR). Da hun kom tilbake til Stavanger, var NKP nærmest knust. Kommunistenes maktovertakelse i Tsjekkoslovakia i 1948 og Einar Gerhardsens «Kråkerøytale» hvor kommunistene ble betegnet som en femtekolonne og en risiko for demokratiet, førte til at partiet mistet stemmer og medlemmer. Det var ikke lenger stuerent å være kommunist. Ved stortingsvalget i 1949 mistet NKP alle sine mandater på Stortinget. Ingeborg var i 1949 blitt valgt til sentralstyremedlem i NKU. I januar 1950 ble hun ekskludert fra lokallaget i Stavanger. Peder Jarl og Helge var blitt ekskludert i 1949, mens Johan hadde meldt seg ut da han kom tilbake til Stavanger etter studier i Sverige.

EKSKLUSJON FRA NKP

Ingeborg Bækholt fikk heller ikke anledning til å praktisere sine kaderkunnskaper i Kommunistpartiet. I stedet ble det ti år med politisk ørkenvandring fram til Sosialistisk Folkeparti ble stiftet i 1961. Først var Ingeborg, og ektefellen Arnt, tilbakeholdne når det gjaldt det nye partiet. Helge og Vesla hadde meldt overgang til Arbeiderpartiet etter eksklusjonene, mens Ingeborg og Arnt hadde fokus på ungdoms- og fredsarbeid i regi av organisasjoner som ble sett på som kryptokommunistiske. Da Orientering begynte utgivelsene i 1952 – 53, regnet Arnt og Ingeborg seg som en del av Orienterings-kretsen.

Ingeborg møtte Arnt Bækholt i NKU´s sentralstyre, og de ble gift i Stavanger i 1950. Det var ikke helt lett for dem å skaffe seg innpass i arbeidsmarkedet. Arnt hadde en rekke kortere arbeidsforhold, mens Ingeborg ikke fikk fast lærerjobb fordi hun ikke var døpt. Først da hun og datteren Torborg lot seg døpe, fikk hun fast stilling.

Jeg traff Ingeborg første gang etterjulsvinteren 1961. Arbeiderpartiets landsmøte hadde vedtatt en ny «atomparagraf» som, rett eller galt, ble oppfattet som en svekkelse av det vedtaket som var blitt fattet etter et benkeforslag på landsmøtet foran valget i 1957. Fram til demonstrasjonsdagen 19. mars 1961 utfoldet Kampanjen Mot Atomvåpen stor aktivitet over hele landet. Lokalt ble det gjennomført dør-til-dør aksjoner for å samle underskrifter til protest mot atomvåpen på norsk jord. I Stavanger ble det samlet inn ca. 7000 underskrifter og på landsbasis 233 000.

KAMPANJEN MOT ATOMVÅPEN

Byen var blitt delt inn i roder, og med utgangspunkt i private leiligheter var det aksjonsdag hver mandag da aksjonistene samlet seg. De fleste av oss nøyde oss med en rode hver, men Ingeborg tok like gjerne to. Hun var i fast arbeide som lærer på Våland skole og var husmor og mor til tre barn. Hennes innsats var en inspirasjon og en målestokk for oss andre.

Et viktig resultat av Kampanjen mot Atomvåpen var at ulike grupper fra fredsorganisasjoner og partiløse «fant hverandre». Folk ble synlige i en større sammenheng, og mange ble et viktig grunnlag for rekruttering da SF ble dannet sommeren 1961. Det var bare de færreste som ble med i SF. Arnt og Ingeborg var skeptiske og tilbakeholdne. Men etter stortingsvalget i 1961, da SF fikk to representanter – og kom på vippen – meldte Arnt og Ingeborg seg inn i partiet og ble to av de ledende krefter lokalt gjennom hele 1960-tallet.

Jeg ble selv medlem i januar 1962, og etter partimøtene, som var svært godt besøkte, ble det gjerne til «nachtspiel» i leiligheten til Bækholt-familien i Lagårdsveien 120. Her ble det intense diskusjoner, og strategier ble lagt, mens Ingeborg passet vaskemaskinen og forberedte seg til neste skoledag. (2)

I 1952 var Arnt Bækholt blitt ansatt i Stavanger kommune som vikar på Brannvakten. I 1955 ble han fast ansatt. Dette ble starten på en livslang innsats i fagforeningsarbeid, først lokalt i mange verv og stillinger, og seinere i landsmøtevalgte stillinger i Norsk Kommuneforbund fra 1972. I fire år var han 1. nestleder i Kommuneforbundet med adresse i Oslo. På 1960-tallet var Arnt SFs ansikt utad i Stavanger, på 1970-tallet ble han først og fremst fagforeningsleder. Ingeborg skulle etter hvert tre inn i posisjoner Arnt hadde hatt i politikken, og første halvdel av 1970-tallet ble hun Sosialistisk Valgforbunds fremste tillitsvalgte i kommunepolitikken.

VENSTRESIDEN I STAVANGER SAMLES

Både SF og NKP var i 1970 i realiteten døden nær som politiske partier. De lå i stabilt sideleie og ble holdt kunstig i live av en grunnstamme av lojale veteraner. Ml-bevegelsen var på

Familien Bækholt julen 1956. Fv. Torborg, Ingeborg, Åsmund, Arnt, Sigrid.
Foto: Privat

frammarsj blant de unge, om enn ikke i Stavanger. Indre stridigheter margspiste partiene. Det var av avgjørende betydning for dannelsen av Sosialistisk Valgforbund i Stavanger i februar 1971 at de lokale lederne i de to partiene i Stavanger innså realitetene og tok konsekvensene av dem. Ekteparene Ingeborg og Arnt Bækholt og Kari Hauge og Eivind Rasmussen var de sentrale aktører her.

Sosialistisk Valgforbund gjorde stor suksess ved kommunevalget i 1971. Listen i Stavanger skilte seg fra liknende lister i andre byer og kommuner, ved at det ikke var tale om et listesamband mellom SF og NKP, men et formalisert valgforbund med egne, demokratiske organer valgt av medlemmene og hvor uavhengige sosialister kom til og inntok sterke posisjoner. Ikke minst engasjementet fra kristne sosialister ved Misjonshøyskolen i Stavanger var av betydning i «Misjonsbyen». Deres engasjement sprang ut av en ny sosial-etisk interesse og bevissthet blant unge mennesker og erkjennelsen av at nord-sørkonflikten kunne true verdensfreden i like stor grad som øst-vest-konflikten. Fattigdom og undertrykkelse var et resultat av maktforholdene og samfunnsforholdene. For mange kristne, særlig blant de unge, ble det klart at misjon ikke kunne sees isolert fra politiske spørsmål.

Sosialistisk Valgforbund var et dristig lokalpolitisk prosjekt. Venstrekreftene var mer profilerte i utenrikspolitiske og nasjonale politiske spørsmål enn i lokalpolitikken. I Stavanger var kommunepolitikken nærmest ”upolitisk”.

SOSIALISTISK VALGFORBUND OG KVINNENE

Etter et katastrofalt valg for SF i 1969 ble som nevnt spørsmålet om samarbeid mellom SF og NKP reist. I Stavanger ble slike samtaler ført høsten 1970 mellom Arnt Bækholt og Eivind Rasmussen. Samtidig var EF- kampen kommet i gang. Nye radikale grupper, også fra Arbeiderpartiet og grupper av uavhengige sosialister, strømmet til nytt aksjonsfelleskap. Mange var unge og uten historie i forhold til gamle stridigheter på venstresiden. I mange kommuner i Norge resulterte dette i felleslister mellom SF og NKP ved kommunevalget i 1971. Det spesielle i Stavanger var at samarbeidet fikk en fast, forpliktende organisatorisk form og et bredere politisk grunnlag.

Ingeborg Bækholt spilte en sentral rolle som brobygger i prosessen med å danne Sosialistisk Valgforbund i 1971. Det startet med samtaler mellom Ingeborg Bækholt og Ragnhild Midtbø, begge lærere ved Auglend skole. Hjemmene til humanetikeren Ingeborg og kristensosialisten Ragnhild var møtested for mange samtaler og forhandlinger. Seinere kom det andre med i prosessen, blant andre Kari Hauge Rasmussen, Gerd Reinsvollsveen og Anndi Lomeland Jacobsen. Alle var knyttet til utdanning eller sosialfag, men med ulik politisk tilhørighet.

Det er ingen tvil om at det sterke innslaget av kristensosialister og uavhengige fikk stor betydning for Sosialistisk Valgforbund. De ble på mange måter "kittet" som bandt det hele sammen, og de bidro til å forebygge interne diskusjoner mellom SF og NKP som kunne ha ført til handlingslammelse. Men uansett var det kvinnene som kjørte løpet. Da Sosialistisk Valgforbund før kommunevalget i 1971 skulle invitere til offentlig valgmøte, var planen å stille med de kjente frontfigurene Finn Gustavsen (SF) og Reidar Larsen (NKP) som innledere. Da satte jentene utenfor de to partiene foten ned og forlangte at Audgunn Oltedal skulle inviteres som en tredje innleder, og slik ble det.

MISJONSSTUDENTENES KAMP FOR POLITISK ENGASJEMENT

De av Sosialistisk Valgforbunds listekandidater som også var studenter ved Misjonsskolen i Stavanger, ble utsatt for sterk kritikk av mange av sine egne. Flere av misjonsstudentene ble vararepresentanter til bystyret og fikk plass i kommunale komiteer og utvalg. Sosialistisk og kristen etikk har mye til felles. Omsorg for de fattige og svake står sentralt i både arbeiderbevegelsen og i Kirken. Kritikk av det kapitalistiske system på et kristent-humanitært grunnlag var ikke ukjent eller nytt. Bøygen var at i hvert fall den ene av partene bak Valgforbundet, NKP, ble oppfattet som et ateistisk parti. Kommunistenes teori og praksis i de land de tok makten i, med forfølgelse av opposisjonelle og kristne og med angrep på kirker og klostre, underbygget dette.

De kristne sosialistene hevdet på sin side at også det kapitalistiske system kunne være i strid med kristen etikk. De mente også at det var akseptert kristen praksis at troende kristne kunne virke i sekulære sammenhenger uten at dette kom i konflikt med deres trosgrunnlag. Et borgerlig engasjement betydde jo ikke at kristne slukte alt som kjennetegnet liberalistisk markedsøkonomi?

Langt på vei fikk de kristne misjonsstudentene støtte for dette prinsippet i de ledende organer ved Misjonsskolen og i pressen. Misjonsselskapet hadde imidlertid problemer med sin egen grasrot og hadde en krevende oppgave med å balansere dette hensynet.

Etter valget i 1971 fikk de politisk aktive misjonsstudentene kniven på strupen fra styret ved Misjonsskolen: De måtte velge mellom fortsatte studier eller partipolitisk arbeid. Formålet med studiet var å tre inn i misjonstjeneste, og det lå inne i skolens vedtekter et forbud mot partipolitisk aktivitet så lenge man var

student eller sto i misjonstjeneste. De tre det gjaldt løste saken ved å velge misjonskallet og melde seg ut av SV. Men de presiserte i sin erklæring til Landsstyret i NMS at de ikke derved ga avkall på sin politiske overbevisning.

Kristensosialistene, sammen med de uavhengige sosialistene, ble en drivende kraft i arbeidet i Sosialistisk Valgforbund og seinere i Sosialistisk Venstreparti. Gjennombruddet for og synliggjøringen av det politiske potensial som lå i de fellesverdier som arbeiderbevegelsen og de kristne stod for, fant sted ved kommunevalget i Stavanger i 1971.

Valgseier for SV – ny giv for praktisk venstresosialistisk politikk i lokalsamfunnet

Ingeborg Bækholt ble satt øverst på valglisten til Sosialistisk Valgforbund i 1971 og ble innvalgt i Stavanger bystyre. Listen fikk 8, 1% av stemmene, og dette ble sett på som en bekreftelse av at en samlet venstreside hadde store muligheter. Dette var gjennomgående en langt høyere tilslutning enn det felleslistene av SF/NKP oppnådde andre steder i landet. Ingeborg ble valgt til gruppeleder og fikk plass i formannskap, finansutvalg, oljeutvalget og skolestyret. Inger Jo Haaland ble Valgforbundets styreleder i 1972. Med seg i styret hadde hun fem uavhengige sosialister og én fra SF og én fra NKP.

Til å begynne med var det mange som oppfattet det slik at Ingeborg Bækholt nærmest hadde "arvet" bystyreplassen etter ektefellen Arnt Bækholt. Det skulle snart vise seg at hun skulle etablere seg som en meget respektert og anerkjent gruppeleder i kraft av sine egne kvaliteter og egenskaper." Jeg husker henne som meget arbeidsom, seriøs, dyktig og redelig", sa Olav T. Laake, gruppeleder for Arbeiderpartiets bystyregruppe i de årene Ingeborg var med.

Folkebevegelsen mot medlemskap i EEC

Motstanderne av norsk medlemskap i EF vant folkeavstemningen i 1972. Resultatet ble den mest skjellsettende hendelse i det politiske landskapet i annen halvdel av 1900-tallet. Folkemakt vant mot kapitalmakt. Distriktene reiste seg mot sentralisering. Trygve Bratteli´s kabinettspørsmål til det norske folk ble avvist. Mens man i Folkebevegelsens ledelse sentralt plassert i Oslo hadde som linje å holde SF-ere på sidelinjen i organisasjonen, var dette ikke tilfellet i distriktene. Ingeborg Bækholt var med i arbeidsutvalget i Rogaland, sammen med Kurt Nordbø og Tarald Oma. SFs Svein Tinnesand ble ansatt som sekretær. Tarald Oma var landbruksnæringens mest profilerte EF-motstander i fylket. Han karakteriserte samarbeidet med Ingeborg slik i en melding til forfatteren i 2004: *« I ein slik posisjon, over så lang tid, vart me godt kjende med kvarandre. Ingeborg var svært grei å samarbeide med. Ho var kunnskapsrik, open og ærleg, hadde stor arbeidskapasitet, og var ein svert raus person. Dersom ein slik folkebevegelse skulle vinna fram, var personar av Ingeborg si legning heilt avgjerande».*
Mange hadde lagt merke til Ingeborgs arbeidskapasitet. Hun var husmor og yrkeskvinne og satt med tunge verv som folkevalgt i Stavanger. Hun henviste til at hun fikk mye hjelp av mann og barn. Det var nok riktig, men hun hadde også hjelp i huset. Det var ikke så vanlig på den tiden.

Rogaland endte opp med 55,5 % mot EF. Mer enn i noe annet politisk spørsmål var det i EF-kampen at Ingeborg fikk «betalt» for innsatsen.

Ingeborg trer fram som leder

Mange har pekt på at nettopp Ingeborg Bækholts organisasjonserfaring og målrettede engasjement i kombinasjon med hennes evne til å kommunisere og skape tillit, var helt avgjørende for at Sosialistisk Valgforbund ble til i Stavanger i 1971. En viktig suksessfaktor var også forberedelsene og at selve listen var dominert av kvinner som dekket en større politisk bredde enn det som hadde vært tilfellet tidligere. De uavhengige sosialistene og kristensosialistenes engasjement skulle bli avgjørende som legitimerende faktor.

Gunnar Roalkvam skriver: *"Sjølsagt er ikke samarbeidet problemfritt. Alle medlemmer er klar over hvor sammensatt SV er, og man ønsker ikke å se bort fra det i organisering og politisk praksis. Men tross en rekke punkter hvor en er uenige på det ideologiske plan, er det til stede en felles oppleving av kapitalismens negative sider som er så sterk, og en innfallsvinkel for politisk analyse som er så lik, at det har vært mulig å skape en felles front".*

Ingeborg Bækholt fikk det sentrale og krevende vervet som leder av bystyregruppen, selv om hun ikke var den som ved valget fikk flest stemmer. Utslagsgivende for valget av henne var nok at hun i tillegg til sin politiske og organisatoriske erfaring også nøt godt av stor tillit innad i gruppen. I særlig grad gjaldt dette de uavhengige sosialistene som ble folkevalgte for første gang. *"Jeg husker Ingeborg som en ryddig og skvær person som var hel i sine ambisjoner for SV og de politiske sakene vi fightet for. Og hun var jo framfor alt vår læremester, ettersom vi måtte betraktes som politiske unge grønnskollinger i dette gemet!"*, fortalte Gerd Reinsvollsveen i en samtale med forfatteren i 2004. Hun var i likhet med denne forfatter av den oppfatning at Sosialistisk Valgforbund i Stavanger i 1971 var et banebrytende skritt på veien fram mot Sosialistisk Venstreparti. Selve «oppskriften» for det som kulminerte ved samlingskongressen i Trondheim i 1975, ble formulert og testet ut i praksis i Stavanger.

Sosialistisk Venstrepartis formann fra 1976 var likevel ikke helt villig til å gi Stavanger full kredit for å ha banet veien. *«Mens vi arbeidet med å få disse partiene (SF og NKP, forf. merknad) fram mot valget i 1973, er det riktig at vi så til Stavanger og syntes det som skjedde der var interessant», sa Berge Furre i et intervju med Stavanger Aftenblad 16. september 2005. « - men på den andre siden var det sterke folkelige krefter som presset på for å få til et valgforbund. Jeg tror ikke akkurat det foregikk slik at Stavanger heiste et flagg og så sprang alle sammen etter det flagget. Dannelsen av Sosialistisk Valgforbund var noe som lå der og ventet. Det er mulig at vi hadde greid det uten Stavanger, men under samlingsprosessen så vi til Stavanger, og Stavanger-modellen ble brakt inn i forhandlingene flere ganger».*

Som politiker og gruppeleder var Ingeborg Bækholt en lojal lagspiller som hadde realpolitiske mål. Hun var ikke opptatt av egen person og posisjon, men tok på seg de tunge oppgavene når hun ble utpekt til det. Hun var til stede i kraft av sine kunnskaper og engasjement og vant respekt i alle partier på grunn av sin saklighet og væremåte. Hun var fremfor alt opptatt av at Valgforbundet skulle ha fokus på de praktiske kommunalpolitiske saker, og som det var bred enighet om på venstresiden. Teoretiske og ideologiske debatter og stridigheter fikk anledning til å utfolde seg videre på andre arenaer. Svein Tinnesand, kjent som faglig tillitsvalgt ved Rosenberg, har i sin vurdering av bystyreperioden 1971-75 nettopp vektlagt Ingeborgs vilje til å ta åpne debatter innad i gruppen. *"Hun hadde en egen evne til å komme til sakens kjerne og til slutt å samle gruppen om felles løsninger."*, fortalte han til forfatteren i 2004.

Hva oppnådde så Sosialistisk Valgforbund i lokalpolitikken?

I perioden 1971-75 hadde SV til sammen 27 av sine medlemmer med i kommunale utvalg, styrer og råd. I bystyret var det vanskelig å oppnå flertall for partiets markeringssaker. Kun i saken om å forhindre storstilt utbygging av et friareal på

Tasta i 1972, ble det full seier for partiet. Da hadde Valgforbundet mobilisert sammen med lokalbefolkning.

Kamp mot vindmøller?

En viktig erkjennelse fra arbeidet det første året var at politiske resultater vanskelig kan oppnås på tvers av flertallet når en sak først er kommet til formannskapet og bystyret. Det er de tverrpolitiske kontakter og alliansebygging før sakene er kommet så langt som kan gi resultater. Selv om mange utbrytere fra andre partier stemte på SVs forslag i formannskap og bystyre, var det vanskelig for SV å vinne fram. Den borgerlige blokk og Arbeiderpartiet sto sammen i de tunge politiske spørsmål, da var det vanskelig for Valgforbundet å vinne innpass.

I en helt konkret sak ble SV i 1971 angrepet av Kristelig Folkepartis fremste leder i Stavanger, Halvor Hjertvik, fordi det gikk inn for at "minikulturbyggene skal prioriteres med kirkerom, der det er behov for dette og til fordel fremfor dyre enkeltstående kirkebygg." Bakgrunnen var den sterke utbyggingen av nye bydeler, og Høyre gikk inn for at egne politiske bydelsutvalg skulle etableres som høringsorgan i saker som angikk bydelene. Problemet var at de nye bydelene manglet møtelokaler. I et tilsvar på angrepet skriver Ingeborg Bækholt at *«- når det gjelder Valgforbundets vilje til å gi kirke og kristenliv, og andre organisasjoner, arbeidsmuligheter i Stavanger, er de avhengige av lokaler. For at denne virksomheten skal skaffes egnede lokaler, er det at SV går inn for kombinerte bygg og ikke satse på dyre, enkeltstående kirkebygg»*. SVs løsning ble realisert i mange bydeler. Da Stavanger i 2003 ble kåret til Norges kulturkommune, framholdt kulturminister Valgerd Svarstad Haugland byens tidlige satsing på minikulturhus i bydelene som én av premissene for å gi Stavanger prisen.

Ikke alle saker i bystyret samlet SV-gruppen. Noen partipisk fantes ikke. På mange måter representerte SV en motkultur til den vekstoptimisme som preget samfunnet ved oljealderens begynnelse. SV var opptatt av at enkeltsaker skulle forankres i overordnede planer. Da saken om bru til Buøy og Hundvåg, den såkalte Bybrua, kom opp, ønsket SV at saken skulle ses i generalplansammenheng. I bystyret fikk dette standpunktet fem stemmer, alle fra SV, mens Svein Tinnesand, med sin tilknytning til Rosenberg, stemte sammen med bystyreflertallet.

I det hele tatt var det mange saker som skulle by på problemer for SVs representanter i bystyret. Gerd Reinsvollsveen minnes at det ikke var enkelt for henne å stå på bystyrets talerstol og tale imot at Misjonssambandet skulle få bygge privat barnehage.

Stavanger 1971 – 75: Amerikanerne kommer – Stavanger blir oljebyen

I perioden 1971 – 75 gjennomgikk Stavanger store forandringer. Byen ble oljebyen, og Arne Rettedal var tilbake i ordførerstolen etter fire år med Arbeiderpartiets Leif Larsen som ordfører. Saken om byggingen av hall nummer to på messeområdet ved Siddishallen på Tjensvoll illustrerte at Rettedal var tilbake. Saken fikk stor nasjonal oppmerksomhet, men han visste at han hadde sterk politisk og folkelig støtte for å bygge hallen uten å ha byggekvoten på plass. Løsningen var et bygg "uten vegger" – men med lånte veggelementer fra vennen skipsreder Torolf Smedvig som midlertidig løsning. Veggene var beregnet for et utbyggingsprosjekt på skipsrederens ferieøy Peter Island i Det karibiske hav. Veggene står på Tjensvoll ennå. En bot på kr 5000,- til daglig leder for utbyggingen for brudd på loven, bare styrket Rettedals posisjon som handlingens mann.

I 1973 fikk de samarbeidende entreprenørselskapene Høyer-Ellefsen, Selmer og Akergruppen bestilling på verdens første produksjonsplattform i betong, en såkalt Condeep, til Beryl B-feltet i Nordsjøen som skulle bli den første av i alt 16 plattformer bygget i Jåttå-/Hinnavågen. Jåttåvågen og Hinnavågen

skulle benyttes som byggested. Naboene dannet aksjonskomite for å ivareta sine interesser, men den kommunale saksbehandling gikk i ekspressfart og imøtekom til en viss grad naboenes innvendinger. Det var Ingeborg som målbar motstanden, både mot det konkrete byggeprosjektet og oljevirksomheten generelt. Hun framsatte forslag om at det måtte finnes andre lokaliseringer i Rogaland som var bedre og distriktspolitisk gunstigere. I bystyret framsatte hun dette forslaget: *"Stavanger bystyre kan ikke tillate at kommunens pressproblemer, arealmangel, boligvansker, boligpriser, trafikkøkning, sosial- og trivselsproblemer m.m. økes ytterligere ved å plassere bygging av oljeplattformer i Hinnavågen. På den annen side vil slike byggearbeider et annet sted i fylket kunne være et positivt distriktspolitisk virkemiddel."* Det ble en lang debatt i bystyret, og mange kritiserte hastverket i saken. Men flertallet i bystyret stolte på formannskapet, som igjen stolte på finansutvalget. Man talte om et "fåmannsvelde" med ordfører Arne Rettedal og finansrådmann Konrad B. Knutsen i de ledende rollene.

Ingeborg alene mot makten

Da en ny prinsippsak dukket opp i februar 1975, valgte SV å sette hardt mot hardt. I Jåttåvågen var Aker Offshore Contracting i gang med Condeep-utbyggingen. Det var viktig for selskapet å påskynde arbeidene for å oppfylle kontraktsforpliktelsene. Selskapet hadde behov for å styrke bemanningen med inntil 400 danske og svenske kontraktører. Det lokale arbeidsmarkedet kunne ikke dekke behovet. Sosialistisk Valgforbund mente at utvidelsen av bemanningen krevde konsesjonsbehandling. Men dette dreidde seg om politikk og næringsøkonomi, jus var mindre interessant i politikernes øyne. I Oslo satt kommunalminister Leif Aune og tolket lovverket like romslig og kreativt som det politiske flertall i Stavanger. Så lenge det ikke var tale om en fysisk utvidelse av selve anlegget, krevdes ikke konsesjonsbehandling.

Saken hadde hatt sitt dramatiske forspill i det såkalte Oljerådet hvor sentrale politikere ble orientert om at det forelå en søknad fra Aker Offshore Contracting om å få legge det svenske cruiseskipet "Stella Germanica" til ved Hetlandskaien i Kvaleberg for bruk som innlosjeringsskip. Skipet var på det nærmeste på vei inn Byfjorden da formannskapet fikk saken til behandling i et ekstraordinært nattmøte 4. februar 1975. Ingeborg Bækholt reagerte på sakspapirene, som etter hennes mening bevisst hadde utelatt å nevne noe om antallet som skulle innlosjeres, grensen for konsesjonskravet var 100 arbeidsplasser. Hun hadde varslet at hun ville forlate møtet i protest dersom ikke fullstendige opplysninger ble gitt. Finansrådmann Hall Guttelvik ville ikke besvare hennes spørsmål om antallet med den begrunnelse at han ikke visste det.

Tillatelse til at skipet kunne komme til Stavanger ble gitt mot en stemme. Hvorfor valgte SV å kjøre denne saken på prinsipielt grunnlag, vel vitende om at saken var tapt på forhånd? Partiet ønsket først og fremst å gjøre folk kjent med at det var sammenheng mellom ukontrollert vekst i oljeindustrien og økte boligpriser, økte køer av vanskeligstilte boligsøkende og smertefulle omstillinger i næringslivet som følge av at oljeindustrien utkonkurrerte det tradisjonelle arbeidslivet i kampen om arbeidskraften.

For flertallet i formannskapet var det viktigere å vise handlekraft og dynamikk i forhold til oljeselskapenes ønsker. Bokstavtolkning av lover og forskrifter var det liten interesse for. Skulle Stavanger kommune holde tempo, måtte det kreative lovtolkninger til. Resultatet ble at Ingeborg forlot møtet, i strid med kommuneloven. Allerede neste dag lå skipet til kai i Kvaleberg. Det hadde ligget natten over ute i Byfjorden. Rettedal likte heller ikke handlemåten til Aker og advarte om at det var siste gang slik oppførsel ville bli tolerert. Rogalands Avis skrev på lederplass: *"For å få slutt på den lek med regler og lover som visse*

deler av oljevirksomheten driver med, tror vi det snart er nødvendig at norske myndigheter, statlige eller kommunale, statuerer et eksempel som svir".

SVs kritikk hadde bred tilslutning. Aftenbladet skrev i sin leder om saken den 6. februar 1975: *"…. Det er ufattelig at entreprenørene kommer så sent med sin søknad til Stavanger kommune. Det er over grensen for det sømmelige at Stavanger Formannskap i en sen nattetime skal måtte ta sin avgjørelse. Det er skjedd under press…. Stavanger Formannskap var uforberedt på å behandle saken. Byens folk ble holdt helt utenfor. Noen offentlig debatt om saken ble det ikke sjanse til. Lokaldemokratiet var helt ute av funksjon….. Det er all grunn til å få prøvd om det som er skjedd i denne sak er i samsvar med norsk lov."*

Norge 1971-75: Det politiske landskapet polariseres – næringslivet demokratiseres

SVs aksjon var ikke uten effekt, men den fikk liten praktisk betydning på kort sikt. I det hele tatt ble SV et parti mot strømmen i mange saker, bokstavelig talt. I fylkestinget, hvor Gerd Reinsvollsveen og Kari Hauge Rasmussen hadde plass, gikk SV imot utbyggingen av Ulla-Førre. Men den politiske virkelighet var at folk flest gledet seg over veksten i oljeindustrien og de mange følgenæringer og ikke minst byens nye status som hovedsete for Statoil og Oljedirektoratet. Folk hadde fått smake på fruktene av velstandens tre. Arbeidsmarkedet var i årene omkring 1975 presset og lønningene steg. Unge mennesker fikk seg jobber med store utviklingsmuligheter. Bykassen rant over av penger. Høyre, med Lars Vaage i spissen, la seg på en offensiv sosialpolitisk linje og nærmest konkurrerte med Arbeiderpartiet om å være sosialpolitisk ledende.

Ingeborg Bækholts politiske profil var folkemakt mot kapitalmakt. Hun var polemisk og prinsipiell i sin form. I en avisdebatt i Stavanger Aftenblad med høyreideologen Lars Vaage skriver hun: *"Vi i SV mener at kommunevalg, fylkestingsvalg og stortingsvalg er vel og bra, og den delen av demokratiet vårt vil vi også forsvare, men det er ikke nok. Skal vi få et virkelig demokrati, må folkevalgte organer også ha styring og kontroll med den viktige delen av samfunnsavgjørelsene som nå tas i bankdireksjonene og på styremøter i de store konsernene."* I 1975 var dette å vifte med en rød klut, men bare to år seinere ble det politisk flertall på Stortinget for at en tredel av medlemmene i bankenes representantskap skulle oppnevnes av det offentlige. Ikke lang tid etter kom også de ansattes representanter med i styrene, både i bankene og i de større bedriftene. Mange moderne innstilte bedriftseiere og ledere så på dette som en styrke for bedriften. Det skal nevnes at på begynnelsen av1980-tallet ble Ingeborgs ektefelle Arnt medlem av lokalstyret i Bergen Bank i Stavanger. Han var for øvrig aksjonærvalgt.

Sosialistisk Valgforbund entrer riksarenaen

Etter mønster av kommunevalget i Stavanger i 1971 stilte Sosialistisk Valgforbund til valg ved stortingsvalget i 1973. I Rogaland ble kristensosialisten Berge Furre listetopp.

Forbundet kom inn på Stortinget med i alt 16 mandater, mellom dem Berge Furre valgt fra Rogaland. Det grunnlaget for samling av venstresiden som var blitt lagt i Stavanger i 1971, og som fortsatte der, ble også en suksess på landsbasis. På mange måter var det også allianser fra Ffelleskampanjen mot EEC som ble videreført i Sosialistisk Valgforbund i 1973. Viktig var det at motstandere av fellesmarkedet i Arbeiderpartiet, AIK og fagforeningskjempen Ragnar Kalheim, kom med. Forbundet fikk også et markant innslag av de uavhengige sosialister og kristensosialister med rogalendingen Audgunn Oltedal som en ledende representant.

Sosialistisk Venstreparti stiftes i Trondheim 1975

Ved stortingsvalget i 1973 hadde Sosialistisk Valgforbund stilt lister i alle landets fylker. Nå gjaldt det om å konsolidere stillingen. Venstresiden måtte samles i ett parti. Sekterismen måtte vike for makt, innflytelse og ansvar. Sterke krefter kom i bevegelse.

SF, Arbeiderbevegelsens informasjonskomite mot norsk medlemskap i EF, AIK og uavhengige sosialister ville gå videre på samlingslinjen og støttet dannelsen av Sosialistisk Venstreparti i 1975. NKP var også invitert til å bli med og hadde gått med på å legge ned partiet og partiavisen Friheten dersom samlingen ble noe av. Det ble tidlig klart at NKP var splittet. Det skapte usikkerhet om partiet ville gi slipp på "marxismen – leninismen" som ideologiske ballast. Ved samlingskongressen i Trondheim i mars 1975 satt Ingeborg Bækholt i den meget krevende redaksjonskomiteen, for øvrig sammen med Eivind Rasmussen, som hadde vært med å danne Sosialistisk Valgforbund i Stavanger, og som hadde sin mangeårige bakgrunn fra lokale og sentrale verv i NKP. Å bygge broer lokalt skulle vise seg lettere enn å bygge broer sentralt. Det var i denne komiteen dragkampene mellom innbyderne til stiftelsesmøtet fant sted. Det er kjent at Ingeborg og Eivind ikke var på linje i sentrale problemstillinger som ble drøftet i komiteen. Stiftelsesmøtet måtte vente på overtid på resultater fra redaksjonskomiteen, og den måtte til slutt overlate arbeidet til en ny komite med to representanter hver fra partene i toppskiktet i partiene.

Det var ikke praktisk politikk stridighetene på stiftelseskonferansen i 1975 dreide seg om. Kommunistene holdt på at prinsipp-programmet skulle inneholde erklæring om at SVs teoretiske grunnlag skulle være "den vitenskapelige sosialismen …. Marxismen-leninismen". SFs representanter var bundet av et vedtak i SFs siste landsmøte i januar 1975. Vedtaket ga både det politiske og organisatoriske grunnlaget for "eit parti som i tråd med ein marxistisk samfunnsanalyse meislar ut ein norsk veg til sosialisme med demokrati og meiningsfridom, uavhengig av mønster og modellar frå andre land og tider", og *"eit parti med vedtekter og oppbygging som sikrar at det blir eit demokratisk masseparti i teori og praksis, styrt og kontrollert nedanfrå av medlemsdemokratiet"*. Det var Berge Furre som hadde formulert dette.

BÆ BÆ, LILLE LAM. I Imslands strek er et Ingeborg som gjeter NKPs Reidar Larsen inn i Sosialistisk Venstreparti ved samlingskongressen i 1975. *Henry Imsland, Stavanger Aftenblad.*

Samlingskongressen i Trondheim var altså i en situasjon hvor det reelt sett ikke var politisk grunnlag for en samling som også omfattet kommunistene. For andre var samlingen et mål i seg selv, ikke bare et middel for politikk. Utsendingene nektet å reise hjem uten resultat.

Det var SFs ideologiske grunnlag som til slutt vant fram på samlingskongressen.. Men da hadde en gruppe i NKP, med Martin Gunnar Knutsen i spissen, valgt å hoppe av og fortsette som før med NKP som et selvstendig parti. Lokalt fulgte Kari

og Eivind Rasmussen linjen til partiformann Reidar T. Larsen og ble med i det nye partiet. (De forlot SV i forbindelse med NATOs bombing av Beograd fra mars til juni i 1999).

Tilbakeslag ved valget i 1975

Suksessen fra Sosialistisk Valgforbunds brakvalg ved stortingsvalget i 1973 ble ikke gjentatt ved Sosialistisk Venstrepartis debut ved kommunevalget i 1975. På landsbasis fikk SV bare 5,6 % av stemmene. Det var mer enn en halvering i forhold til resultatet for Sosialistisk Valgforbund ved stortingsvalget i 1973. I Stavanger fikk partiet bare tre faste representanter i bystyret.

Sosialistisk Venstreparti framsto den første tiden som et umodent stemningsparti med medlemmer som trakk i mange forskjellige retninger. Intern partiuro hørte med til dagens orden. I Stavanger ble det ved valget i 1975 organisert en strykeaksjon som i særlig grad rammet Eivind Rasmussen. Han sto først på listen, men havnet ved valget på 8. plass og falt derved ut av bystyret.

Ved stortingsvalget i 1977 falt SV ytterligere tilbake med en oppslutning på 4,2%, lavere enn det SF hadde oppnådd alene ved stortingsvalget i 1965. Stortingsgruppen på 16 ble redusert til to: Stein Ørnhøi og Hanna Kvanmo.

Oppsummert kan vi nok si at Sosialistisk Valgforbunds kortsiktige lokalpolitiske gevinster i Stavanger var marginale i perioden 1971 -75. Men mange av de prinsipielle holdninger SV inntok, skulle senere vinne bred politisk tilslutning. Men det viktigste var at det var skapt en ny modell for samarbeid på venstresiden, og at samarbeidet mobiliserte en ny generasjon av ivrige og uavhengige sosialister.

Søskenflokken samlet rundt en stolt mor, Sigrid Hansen, til St. Hansfeiring på Fløysvig 1989. Peder var død i 1996. Fra venstre: Vesla Vetlesen, tidligere statsråd, Helge Hansen, pensjonert direktør for Nortend, Johan B. Hansen, pensjonert arkitekt NKL og Ingeborg Bækholt, pensjonert rektor på Auglend Skole.

Etter 1975

I 1975 pågikk fortsatt Kulturrevolusjonen i Kina. USA tapte Vietnamkrigen og måtte rømme Saigon i helikoptre og på marinefartøyer. Røde Khmer tok makten i Kambodsja. Margaret Thatcher ble valgt til leder av Det konservative partiet i Storbritannia. Andrej Sakharov fikk Nobels fredspris. Spanias diktator general Franco døde. Året før hadde Richard Nixon trukket seg som president i USA.

Her hjemme begynte en «Høyre-bølge» å reise seg. Anders Langes Parti/Fremskrittspartiet meldte seg i den politiske kamp. Ved fylkestingsvalget i 1977 fikk FrP like mange stemmer i Rogaland som SV.

Ingeborg stilte ikke til valg ved kommunevalget i 1975. Hun var sliten og måtte velge mellom politikken og skolegjerningen. Hun valgte skolen. Hun var opptatt av nye strømninger i pedagogikken hvor grunnlaget var at skolen skulle være en arena hvor alle hadde likeverd og respekt for hverandre. Dette var tanker som inspirerte Ingeborg til fortsatt innsats. Hun ble rektor på Auglend skole i 1982, etter at hennes mangeårige mentor, rektor Karsten Skadberg, døde brått. De to foregående år hadde hun studert spesialpedagogikk ved Rogaland Distriktshøgskole. Det lå dypt i Ingeborgs karakter å hjelpe barn med ulike former for lærevansker. Ingeborg var formelt rektor ved Auglend i åtte år, men permisjon og sykdom gjorde at hun tjenestegjorde i til sammen tre år. Som rektor påtok hun seg vikartimer i klassene. Da glimtet hun til. Hun benyttet erfaringer fra eget liv som stoff til fortellinger. Fortellinger om livet og slitet på småbrukene på Sørlandet brukte hun pedagogisk for å skape respekt og forståelse for våre nye landsmenn. Flyktning- og innvandrerbarn hadde ofte en bakgrunn med paralleller til hennes eget liv som barn.

Ved EU-striden i 1994 var Ingeborg blitt pensjonist og bestemor til sju. Hun var sterk i sine synspunkter, men kreftene var ikke de samme som tidligere. I valgkampen i 1997 skulle Ingeborg gå på barrikadene for siste gang. Den siste valgkampen Ingeborg fikk oppleve var preget av Per Hovdas eldreopprør og hvem som lovte mest til pensjonistene. Ingeborg var kjerringa mot strømmen, som så ofte tidligere. Hun ville ikke surfe på eldrebølgen, men satset på slagordet: «For barnebarna – mot egosamfunnet». I et intervju med Stavanger Aftenblad utdypet hun: *«Det er de unge som er framtida. Det betyr at vi må satse på gode oppvekstvilkår og utdanning».*

Denne artikkelen handler om den offentlige Ingeborg Bækholt. Hennes eldste datter, Torborg, har bidratt med dette som utdyper det fotavtrykk Ingeborg satte i den nærmeste krets:

- Mor hadde en grunnleggende filosofi – at alle mennesker er likeverdige – og at det er bruk for alles innsats. Hun var sentral i å skape et inkluderende miljø der alle slags folk ble tatt godt imot, og der hun var opptatt av å finne ut hva hver enkelt kunne bidra med i fellesskapet. Ikke bare føle, men vite, at man er viktig og til nytte for fellesskapet, tenker jeg er sentralt. Mor er et viktig forbilde for meg. Jeg lærte at vi selv hadde ansvar for å sørge for at verden ble et bedre sted. Hjemme leste jeg ukebladet Aktuell, Sovjetnytt og Orientering fra jeg kunne lese omtrent. Mor og far abonnerte også på Der Spiegel.

Jeg fikk være med på debattmøter, både ute og hjemme. Samfunnsengasjementet var en naturlig del av hverdagen. Fra jeg var ganske liten, var jeg med på å selge blader på dørene i Hillevåg for Kvinneliga for fred og frihet, selge Orientering, dele ut løpesedler i postkassene, og brette materiell hjemme på kvelden. Vi gikk i 1.mai-tog, fredsdemonstrasjoner og var med på stand og møter.

Jeg flyttet hjemmefra i 1969. Men jeg husker en oppvekst preget av stort politisk og kulturelt engasjement, og med et åpent hus der verden

kom til oss; Torild Skard, Ragnar Kalheim, Finn Gustavsen, Berge Furre, Ole Kopreitan, tyske og tsjekkiske politikere, var bare noen få av dem som kom innom og som var med på hytta «Steinungen» i Sandnes. Både som gjester og dugnadsfolk.

Det var et stort tap, først og fremst for Ingeborgs familie, men også for partifeller, venner, kolleger og naboer på Storhaug, da Ingeborg døde av en kreftsykdom i 1998. Det er ikke vanskelig å finne tråden i Ingeborgs liv. Hele hennes innsats var viet til Livet. Først og fremst de svake, de undertrykte og de annerledes som trengte noe ekstra for å komme på linje med andre. Det var dette som var det sentrale i Ingeborg Bækholts frihetsbegrep.

NOTER

[1]Materialet til fortellingen om Ingeborgs oppvekst ble funnet i en ikke-publisert tekst i hennes privatarkiv etter hennes død. Den var ment som en formidling til hennes etterslekt.
[2] Materialet til fortellingen om Hansen-familiens krigsinnsats og barnas opplevelser og engasjement er hentet fra Vesla Vetlesen, Årboken til Arbeidernes Historielag, 2004, Gunnar A. Skadberg: Livet er å velge, Kristianlyst skole 1989.
[3] Einar Andreassen var en ledende motstandsmann i den kommunistiske motstandsgruppen Saborg. Etter krigen ble han forretningsfører for Forbruksforeningen Økonom i Stavanger. Atle Skarsten: Ætt og Heim, årbok 2016
[4] Vesla Vetlesen: Kommunist og sabotør, Aschehoug 2005. Sven Egil Omdal: Solvangkjelleren, aldershjemmet som ble fryktens hus, Solvang omsorgsboliger 2016.
[5] Jan Magne Arntsen, Årbok for Arbeidernes Historielag i Rogaland, 1991
[6] Torgrim Titlestad: I Stalins skygge, 1997.
[7] Kolbjørn Hauge: Fra protest til parti, Loke A/S 1987
[8] Arve Andersen: «Det nye venstre» i Stavanger, Hovedfagsavhandling i historie ved Universitetet i Tromsø, 2005.
[9] Dan Dyrli Daatland: Arbeidernes Historielag i Rogaland 1988
[10] Gunnar Roaldkvam: Arbeidernes historielag i Rogaland, 1995
[11] Frank Rossavik: SV fra Kings Bay til Kongens bord, Spartacus forlag 2011, s.192 flg.